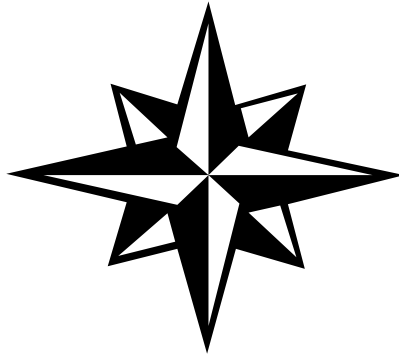

*Теоретичні і прикладні напрямки
розвитку туризму та рекреації
в регіонах України*

*Матеріали
VI міжнародної науково-практичної
конференції*

2-3 квітня 2020 року

Міністерство освіти і науки України
*Український державний центр національно-патріотичного
виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді*
Кіровоградська обласна державна адміністрація
Льотна академія Національного авіаційного університету
Федерація спортивного туризму України

Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України

Матеріали
VI міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 90-річчю дитячо-юнацького туризму в Україні

2-3 квітня 2020 року

Київ - Кропивницький – 2020

Редакційна колегія:

- Неділько С.М.** – доктор технічних наук, професор, начальник Льотної академії Національного авіаційного університету
- Неділько С.В.** – директор Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді
- Колотуха О.В.** – доктор географічних наук, доцент
- Лещенко Г.П.** – кандидат географічних наук, професор
- Любіцева О.А.** – доктор географічних наук, професор
- Наровлянський О.Д.** – кандидат педагогічних наук
- Плачинда Т.С.** – доктор педагогічних наук, професор
- Топольний Ф.П.** – доктор біологічних наук, професор
- Чумак О.О.** – доктор юридичних наук
- Яворська В.В.** – доктор географічних наук, професор

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України», присвяченої 90-річчю дитячо-юнацького туризму в Україні // Збірник наукових праць. – Київ - Кропивницький. – ЛА НАУ, 2020. 383 с.

У матеріалах конференції розглядаються питання ретроспективи становлення дитячо-юнацького туризму в Україні, психолого-педагогічні аспекти туризму та рекреації, підготовка фахівців з туризму, питання щодо географічних аспектів туризму та рекреації, економічні проблеми туризму, менеджмент та маркетинг в туризмі, теоретичні, методичні та організаційні основи спортивного туризму та активної рекреації, екологічні аспекти туризму та рекреації, наукові засади краєзнавчого туризму

*Друкується згідно з рішенням Вченої ради Льотної академії
Національного авіаційного університету
(протокол № 2 від 13 березня 2020 року)*

90-річчю дитячо-юнацького туризму в Україні присвячується

Дитячо-юнацький туризм – це масовий рух підростаючого покоління з метою пізнання навколишнього світу і самих себе засобами туристсько-краєзнавчої діяльності.

Туристсько-краєзнавча діяльність – це є комплексний засіб усебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та доступному покращенні навколишнього світу і самих себе в циклах туристсько-краєзнавчих подорожей.

(О.О.Остапець-Свешніков)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Психолого-педагогічні та правові аспекти туризму та рекреації, підготовка фахівців з туризму

Наровлянський Олександр. Довоєнний період розвитку Центральної дитячої екскурсійно-туристської станції НКО УРСР	9
Редін Володимир, Редіна Валентина. Сторінки історії становлення дитячого туризму і краєзнавства на Харківщині	15
Плачинда Тетяна. Соціально-гуманітарна підготовка фахівців з туризму ..	26
Скриль Ірина, Шестопалова Ірина. Семінари-практикуми з туризму та краєзнавства у системі професійної підготовки педагогічних кадрів	29
Гаврилук Марина, Михалевська Раїса. Історія становлення та розвитку дитячо-юнацького туризму в Кіровоградській області	36
Шелегеда Віталій. Історичні аспекти розвитку дитячого туризму в Запорізькій області: 20-30-ті роки ХХ століття	43
Василук Ірина. Психологічні аспекти спортивного туризму	51
Миргородська Олена, Пропадуший Андрій. Дитячі табори як різновид дитячого туризму в Україні	58
Чейпеш Іванна. Іншомовна комунікативна культура фахівців туристичної сфери: педагогічний аспект	64
Наровлянська Марина. Використання дистанційних форм в навчально-тренувальній роботі туристсько-спортивного напрямку позашкільної освіти (на прикладі спортивного орієнтування)	69
Копилець Євгеній. До проблеми професійної компетентності керівників гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти	76
Имангулова Татяна. Принцип регіональності для розвитку туристсько-краєведческой діяльності школьників	85
Константинов Юрій. Історія розвитку туристсько-краєведческой діяльності (детского туризма) в системі додаткового (внешкольного) формування дітей	95

СЕКЦІЯ 2. Географія туризму та рекреації

Смирнов Ігор, Любіцева Ольга. Забута столиця Соборної України та її туристичний потенціал у сучасних умовах	101
Колотуха Олександр. Геопросторові особливості і межі спортивного туризму	118
Браславська Оксана, Рожі Інна, Барвінок Олександр. Умови дієвості туристсько-рекреаційного потенціалу території	125
Яворська Вікторія, Гранченко Людмила, Сич Віталій, Коломієць Катерина. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні	131

Гуда Андрій, Пацюк Вікторія. Перспективи Олешківських пісків щодо розвитку різних видів туризму	139
Колотуха Ігор. Київський фунікулер та річковий трамвай як туристичні атракції столиці України	150
Романів Павло. Функціональні засади формування туристичного господарства у Придністерському туристичному районі	154
Залевський Анатолій, Черногор Наталія. Взаємозв'язок та взаємодія авіації і туризму	162
Соколовський Віктор. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційного комплексу Середнього Придніпров'я	171
Гаталяк Оксана, Ганич Наталія. Міста як центри ділового туризму	184
Козинська Ірина, Мазур Євген. Основні аспекти удосконалення фестивального туризму в Україні	190

СЕКЦІЯ 3. Економічні проблеми, менеджмент та маркетинг в туризмі

Щука Галина, Гальків Любов. Програма лояльності туристичного комплексу: технологія розробки	198
Залевський Анатолій. Розвиток авіації і туризму в умовах глобалізації	208
Баранов Віталій. Інновації та інноваційна діяльність у туристичній галузі	214
Сікірда Юлія, Шмельова Тетяна, Беляєв Юрій. Особливості використання сучасних інформаційних технологій компонентами індустрії туризму	220
Щоголєва Інна. Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності менеджера туристського підприємства	229
Черногор Наталія. Транснаціоналізація в туризмі та авіації	236
Гевко Ігор. Туристичний брендинг території як інструмент стратегічного розвитку туризму в регіоні	242
Зигунов Василь, Зигунова Інна. Теоретико-методические аспекты кластерного подхода к организации туристской деятельности	251

СЕКЦІЯ 4. Теоретичні, методичні та організаційні основи спортивного туризму та активної рекреації

Соколов Володимир. Пішохідний та гірський туризм в системі дитячо-юнацького туризму	257
Юшкявичус Мариус, Юшкявичене Дайва. Союз путешественников Литвы: становление и основа деятельности	265
Горбунов Олександр, Колотуха Олександр, Лісота Андрій. Історія розвитку та сучасний стан альпінізму в світі та в Україні	269
Базилевич Наталія, Тонконог Олександр, Близнюк Анатолій. Фізичне виховання учнів старшої школи засобами туризму	276
Матіщук Олександр. Безпека в спортивному пішохідному туризмі	285

Соколов Володимир. До питань визначення результатів змагань зі спортивного велосипедного туризму в Україні	292
Лукацький Євгеній. Використання сучасних телекомунікаційних засобів для забезпечення безпеки туристів	296
Парчевський Игорь. Чемпионаты мира по спортивным пешеходным походам: особенности подведения итогов и анализ судейства	301

СЕКЦІЯ 5. Екологічні аспекти туризму та рекреації

Бондар Юлія, Легінькова Ніна. Проблеми та напрями розвитку потенціалу екологічного туризму в Україні	310
Топольний Федір, Гелевера Ольга. Здоров'я кропивничан: психологічні, природно-історичні і техногенні аспекти	318
Чир Надія, Качаровський Роман, Карпюк Зоя, Єрко Ірина, Чижевська Лариса. Рекреаційний потенціал природоохоронних територій басейну річки Черногузка	326
Шелегеда Віталій. Екологічне краєзнавство – новий напрямок краєзнавства в системі позашкільної освіти та історичний ракурс розвитку в Запорізькій області	333

СЕКЦІЯ 6. Краєзнавчий туризм

Божук Тетяна. Ресурсне забезпечення краєзнавчого туризму (на прикладі селища Великий Бичків, Закарпаття)	343
Грицюта Валентина, Редіна Ольга. Екскурсійна діяльність як засіб національно-патріотичного виховання учнівської молоді	351
Валулик Маріанна. Современное состояние и перспективы развития туристической дестинации на основе безвизовой зоны «GRODNOVIZAFREE»	358
Кондратенко Олександр, Сторожук Олена. Діяльність творчих об'єднань учнів – запорука розвитку краєзнавчого туризму	363
Євтушенко Олена. Релігійний туризм Білопільщини	370

Відомості про авторів	378
------------------------------------	-----

СЕКЦІЯ 1

Психолого-педагогічні та правові аспекти туризму та рекреації, підготовка фахівців з туризму

УДК 371.217.3 (477) "1930/1941"

Наровлянський Олександр

Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді

Довоєнний період розвитку Центральної дитячої екскурсійно-туристської станції НКО УРСР

Стаття присвячена історії єдиного загальнодержавного закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку в 1930-1941 рр., який було засновано як Центральну досвідну дитячу екскурсійно-туристську станцію НКО УРСР. Визначено основні проблеми у дослідженні зазначеного періоду. Проаналізовано процес створення, статутні документи закладу. Визначено основні напрями роботи закладу в довоєнні роки. Встановлено необхідність коригування часу створення ряду обласних центрів туризму і краєзнавства.

Ключові слова: позашкільна освіта, дитячий туризм, краєзнавство.

Наровлянський А. Довоєнний період розвитку Центральной детской экскурсионно-туристской станции НКО УССР. *Статья посвящена истории единственного общегосударственного заведения внешкольного (дополнительного) образования туристско-краеведческого направления в 1930-1941 гг., которое было основан как Центральная опытная детская экскурсионно-туристская станция НКО УССР. Определены основные проблемы в исследовании указанного периода. Проанализирован процесс создания, уставные документы учреждения. Определены основные направления работы учреждения в довоенные годы. Установлена необходимость корректировки времени создания ряда областных центров туризма и краеведения.*

Ключевые слова: внешкольное образование, детский туризм, краеведение.

Narovskyansky A. The pre-war period for the development of the Central Children's Excursion and Tourism Station of the Ministry of Education of Ukraine. *The article is devoted to the history of the only national institution of after-school education of the tourist and regional studies direction in 1930-1941, which was founded as the Central Experimental Children's Excursion and Tourist Station of the the Ministry of Education of Ukraine. The main problems in the study of this period are identified. The creation process, the statutory documents of the institution are analyzed. The main directions of the institution's work in pre-war period are determined. The necessity of adjusting the time of creation of a number of regional centers of tourism and local history is established.*

Key words: after-school education, children's tourism, local history

Вступ. На сучасному етапі розвитку освітньої системи України важливе значення має пошук кращих форм та методів виховання дітей та молоді. Суттєву роль в цьому процесі мають відіграти державні центри позашкільної роботи, зокрема Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, який цього року відзначає 90-річчя з дня заснування. Вивчення історії центру, визначення позитивних досягнень та вад в розвитку закладу, його внеску у розвиток туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти є необхідним для обрання правильної стратегії розвитку, визначення шляхів удосконалення цієї роботи на сучасному етапі.

Питанням розвитку туризму в Україні в цілому, та дитячого туризму зокрема, присвячено ряд публікацій В. Абрамова, М. Косила, В. Редіної, Ю. Угорчака, Н. Савченко та інших авторів. Розвитку дитячо-юнацького туризму в СРСР та Російській Федерації присвячено праці Ю. Константинова. Однак безпосередньо історія центрального в Україні державного закладу дитячого туризму і, зокрема, довоєнний період його історії, не були предметом окремого дослідження.

Метою статті є визначення основних подій довоєнного періоду історії Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, виокремлення позитивного досвіду організації туристсько-краєзнавчої роботи з дітьми. Основними джерелами для вивчення історії центру стали, перш за все, архівні матеріали, виявлені в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління (ЦДАВОВУ), Центральному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГОУ), публікації періодичних видань різних років, видання самого центру.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на досить активне використання методів туристсько-екскурсійної роботи в практиці української освіти 20-30-х рр. ХХ століття, протягом всього цього періоду відбувся пошук кращих організаційних форм для координації та методичного керівництва цією туристсько-краєзнавчою роботою. Досить тривалий період в складі Наркомату освіти діяв музейно-виставково-екскурсійний відділ, в другій половині двадцятих років при окружних та районних управліннях (відділах) політосвіти в складі органів управління освітою було створено екскурсійні бюро. В 1927 – 1931 рр. в Україні було створено Українське мішане пайове екскурсійне товариство. Однак всі ці організації виявилися не здатними очолити туристсько-краєзнавчу та екскурсійну роботу в освітній системі, адже робота з учнівською молоддю не була їх основним завданням. Як відзначалося в звіті управління соціального виховання Наркомату освіти (НКО) УСРР про стан Соцвиху у 1929/1930 рр. «на початок 1929/1930 навчального року в Україні не існувало екскурсійно-туристських центрів» [8].

Саме тому на початку 30-х рр. було прийнято рішення про створення профільного закладу освіти. Ним став новий позашкільний заклад – Центральна досвідна дитяча екскурсійна станція. 15 вересня 1930 року Рада

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт про результати аналізу комплексної програми захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2009-2013 роки. Кіровоград-2012. 83с.
2. Статистичні щорічники Кіровоградської області за 2000-2017р.р.
3. Статистичні щорічники України за 2000-2017р.р.
4. Сайт Центру медичної статистики МОЗ України. Режим доступу:<http://medstat.gov.ua/ukr/main.html>
5. Чекалин А.В. Причины возникновения рака и его география.// Наука и человечество.- М. 1969. С.111 – 119.
6. Філімоніхіна О.Г., Топольний Ф.П. Де на Україні жити краще? // Наукові записки – Вип. 8.- Кіровоград: КНТУ. 2007. С. 145 – 148.

УДК 33:911.3:379.8]:556.51(477.82)

Чир Надія

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Качаровський Роман, Карпюк Зоя, Єрко Ірина, Чижевська Лариса

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Рекреаційний потенціал природоохоронних територій басейну річки Черногузка

Охарактеризовано рекреаційний потенціал природно-заповідного фонду басейну річки Черногузка. Визначено структуру та загальні риси ПЗФ досліджуваної території. Акцентується увага на унікальності флори та фауни басейну річки, що в перспективі може стати родзинкою її рекреаційного потенціалу. Визначено проблеми розвитку туризму на досліджуваній території. Окреслено заходи покращення функціонування об'єктів ПЗФ басейну річки та перспективного використання в рекреаційній діяльності.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, природоохоронна територія, рекреаційний потенціал, річка Черногузка, Волинська область.

Чир Н., Качаровский Р., Карпюк З., Ерко И., Чижевская Л. Рекреационный потенциал природоохранных территорий бассейна реки Черногузки. Охарактеризован рекреационный потенциал природно-заповедного фонда бассейна реки Черногузка. Определено структуру и общие черты ПЗФ исследуемой территории. Акцентируется внимание на уникальности флоры и фауны бассейна реки, что в перспективе может стать изюминкой ее рекреационного потенциала. Определены проблемы развития туризма на исследуемой территории. Выделены меры улучшения функционирования объектов ПЗФ бассейна реки и их перспективного использования в рекреационной деятельности.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, природоохранная территория, рекреационный потенциал, река Черногузка, Волинская область.

Chyr N., Kacharovsky R., Karpuk Z., Erko I., Chizhevska L.T. Recreation potential of protested territories of the Chornoguzka river basin. *The recreational potential of the Chornohuzka river nature reserve fund is characterized. The structure and general features of the nature reserve fund of the study area are determined. Emphasis is placed on the uniqueness of the flora and fauna of the river basin, which in the future may be the highlight of its recreational potential. The problems of tourism development in the studied territory are identified. Measures to improve the functioning of the river basin nature reserve fund facilities and prospective use in recreational activities are outlined.*

Key words: *nature reserve fund, protected area, recreational potential, Chornohuzka river, Volyn region.*

Вступ. Природоохоронні території мають важливе значення для збереження балансу в екосистемі, унікальних природних ландшафтів, зменшення темпів втрати біорізноманіття. Будучи в переважній своїй більшості поліфункціональними об'єктами, вони виконують також ряд інших функцій, вагомою серед яких є туристично-рекреаційна діяльність [1; 4; 6].

Окрім території та об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) є придатними для короткострокового відпочинку, підґрунтям для розвитку пішого, велосипедного та кінного туризму, основою при прокладанні тематичних туристичних маршрутів еколого-пізнавального спрямування. Особливо цікавими у даному аспекті являються нитки маршрутів, що здійснюються вздовж басейнів річок.

Відтак, **метою** даного дослідження є детальний аналіз геопросторових особливостей природоохоронної мережі басейнової системи річки Чорногузка та її використання у рекреаційній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Природний рекреаційний потенціал Волинського регіону задля задоволення рекреаційних потреб оцінено у монографіях Л. М. Черчик, О. В. Міщенко, І. В. Єрко [6], а також З. К. Карпюк, В. О. Фесюка, О. В. Антишок [3], М. Химиної [4]. Питаннями дослідження рекреаційного потенціалу та окремих його складових в розрізі адміністративних районів та окремих ОТГ Волинської області займалися Н. В. Чир, З. К. Карпюк, Л. Т. Чижевської, Р. Є. Качаровського, О. В. Антишок [2; 6-8]. Наразі актуальними є дослідження стану річок за басейновим принципом.

Річка Чорногузка (за деякими історичними джерелами р. Олень) належить до басейну Прип'яті, являється лівою притокою р. Стир першого порядку. Довжина водної артерії – 54,0 км, площа водозбору – 552,4 км². Коефіцієнт густоти річкової мережі досліджуваного басейну складає 0,97 км/км². Похил річки – 0,67 м/км. Долина Чорногузки коритоподібна, завширшки до 3 км, заплава – заболочена, двостороння (від 300-400 м до 700 м шириною). Річище глибиною 1,4-2 м і шириною 1-3 м подекуди випрямлене, звивисте.

Чорногузка протікає на території двох адміністративних районів Волинської області: Локачинського і Луцького. Бере початок з джерел біля села Бубнівка (Локачинський район). Тече переважно на схід у межах Волинської височини. Впадає до Стиру на схід від села Новостав (Луцький район). Найбільші притоки: р. Білогузка (10,8 км) та р. Полонка (28,0 км).

Природно-заповідний фонд басейну річки Чорногузка станом на 2019 рік налічує 5 об'єктів місцевого значення загальною площею 4897,6 га (табл.1). Для збереження, відтворення та відновлення цінних компонентів природи та підтримки екологічного балансу виділено чотири заказників, зокрема два орнітологічних – «Чаруків» та «Лобаниха», і два гідрологічних – «Чорногузка» та «Чорногузівський» та одне заповідне урочище «Садівська дача».

Табл. 1.

Об'єкти природно-заповідного фонду басейну р. Чорногузка [2-4]

Назва об'єкта	Місце знаходження	Площа, га	Нормативний документ, орган, що утворив та дата утворення
Заказники			
<i>Орнітологічні</i>			
Чаруків	Чаруківська, Несвічівська, Городищенська сільські ради Луцького району	375,0	Розпорядження представника Президента України у Волинській області від 26.05.1992 р. № 132
Лобаниха	Несвічівська сільська рада Луцького району	232,0	Рішення Волинської обласної ради від 16.12.2003, № 9/12
<i>Гідрологічні</i>			
Чорногузка	Баївська, Одерадівська, Ратнівська сільські ради Луцького району	1500,0	Розпорядження представника Президента України у Волинській області від 26.05.1992 р. № 132
Чорногузівський	завдовжки 4,5 км, завширшки 0,5 км, що лежить між сс. Линів і Бубнів Локачинського району	121,0	Рішення обласної ради від 17.03.1994, № 17/19
Заповідні урочища			
Садівська дача	ДП «Горохівське ЛМГ» Садівське лісництво та Садівська сільська рада Локачинського району	2669,6	Рішення обласної ради від 29.03.2005, № 19/27 (зміна категорії ПЗФ: 04.11.2011, № 7/21; 12.03.2012, № 10/67; 31.07.2014, № 27/64)

Коефіцієнт заповідності досліджуваної території складає 8,9 %. Щільність об'єктів ПЗФ у басейні р. Чорногузка становить 0,905 об'єктів/100 км². Це дещо менше, ніж значення відповідного показника по області (1,91).

При цьому, найбільша насиченість ПЗФ територіями характерна для Луцького району басейну. Усі об'єкти ПЗФ мають площу, яка перевищує 50,0 га [3], що свідчить про високі якісні характеристики ПЗФ досліджуваної території.

Загалом заказники загальною площею 2228 га складають 45,5 % природоохоронної території досліджуваного басейну. Левова частка площі припадає на заповідне урочище «Садівська дача» (54,5 %) (рис 1).

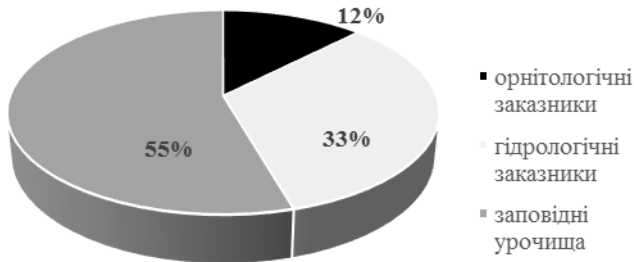

Рис 1. Структура ПЗФ басейну р. Чорногузка

В орнітологічному заказнику «Чаруків» охороняється ділянка завдовжки 7,5 км, пересічною шириною 0,5 м із двома ставками, прилеглими лучно-болотяними угіддями заплави р. Полонки – правої притоки р. Чорногузки. Ця територія є місцем мешкання, розмноження, зупинки під час міграційних перельотів весною та восени водоплавних і навколводних птахів. Тут зафіксовано 104 види птахів, із яких 58 – гніздові: пірникози велика (*Podiceps cristatus*) і мала (*Podiceps ruficollis*), бугай (*Botaurus stellaris*), лебідь-шипун (*Cygnus olor*), крижень (*Anas platyrhynchos*), чирянка велика (*Anas querquedula*) і мала (*Anas crecca*), нерозень (*Anas strepera*), широконоска (*Anas clypeata*), чернь червоноголова (*Aythya ferina*) і чернь чубата (*Aythya fuligula*), лиска (*Fulica atra*), чайка (*Vanellus vanellus*), лунь болотяний (*Circus aeruginosus*), мартин звичайний (*Larus ridibundus*), грицик великий (*Limosa limosa*), очеретянка ставкова (*Acrocephalus scirpaceus*), вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus*) та інші. Мешкає низка нечисленних регіонально рідкісних видів: гагара чорвола (*Gavia arctica*), чаплі велика біла (*Ardea alba*) і руда (*Ardea purpurea*), бугайчик (*Ixobrychus minutus*), шилохвіст *Anas acuta*, крех великий (*Mergus merganser*), погонич малий (*Porzana parva*), баклан великий (*Phalacrocorax carbo*), синиця вусата (*Panurus biarmicus*), вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*). Трапляються види, занесені до Червоної книги України, зокрема, журавель сірий (*Grus grus*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), лунь польовий (*Circus cyaneus*), сова болотяна (*Asio flammeus*), чернь білоока (*Aythya nyroca*).

Для орнітологічного заказника «Лобаниха» характерним є збереження частини заплави р. Чорногузки зі ставками, заплавними луками та

заболоченими ділянками, що є місцем мешкання, розмноження, зупинки під час весняно-осінніх міграційних перельотів близько 100 видів птахів, у т. ч. нечисленних гніздових видів: пірнікози малої (*Podiceps ruficollis*), бугая (*Botaurus stellaris*), бугайчика (*Ixobrychus minutus*), нерозня (*Anas strepera*), очеретянки чагарникової (*Acrocephalus palustris*), синьошийки (*Luscinia svecica*), гуски сірої (*Anser anser*), плиски жовтоголової (*Motacilla citreola*), чеграви (*Hydroprogne caspia*), мартина сизого (*Larus canus*). У щорічних масових міграціях уздовж р. Полонки зафіксовано 12-15 тис. птахів, найчисленніші серед яких сивкоподібні (*Charadriiformes*), горобцеподібні (*Passeriformes*), гусеподібні (*Anseriformes*). Кілька видів птахів та два види ссавців занесені до Червоної книги України. Зокрема, гоголь (*Bucephala clangula*), журавель сірий (*Grus grus*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), лунь польовий (*Circus cyaneus*), скопа (*Pandion haliaetus*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*), чернь білоока (*Aythya nyroca*), горностаї (*Mustela ermine*) та видра річкова (*Lutra lutra*), яка також занесена до Європейського Червоного списку як вид, що перебуває під загрозою знищення у світовому масштабі [2-4; 7].

Заплава р. Черногузки завдовжки 22,0 км, завширшки від 0,1 до 0,7 км охороняється у межах гідрологічного заказника «Черногузка». Тут поширена різнотравно-злаково-осокова рослинність із тимофіївки лучної (*Phleum pratense*), тонконога лучного (*Poa pratensis*), китника лучного (*Alopecurus pratensis*), осок стрункої (*Carex acuta*) і гостроподібної (*Carex acutiformis*), ромашки лікарської (*Matricaria recutita*), калюжниці болотяної (*Caltha palustris*), незабудки болотяної (*Myosotis scorpioides*), хвоща болотяного (*Equisetum palustre*), рогозу широколистого (*Typha latifolia*), очерету звичайного (*Phragmites australis*), півників болотяних (*Iris pseudacorus*). Серед чагарників переважає вільха чорна (*Alnus glutinosa*) і крушина ламка (*Frangula alnus*). Фауністичний комплекс заказника складається з понад 100 видів хребетних тварин. Серед нечисленних регіонально рідкісних видів: бугай (*Botaurus stellaris*), бугайчик (*Ixobrychus minutus*), чепура велика (*Ardea alba*), очеретянка чагарникова (*Acrocephalus palustris*), синьошийка (*Luscinia svecica*), просянка (*Emberiza calandra*). Трапляються види, занесені до Червоної книги України й додатки міжнародних конвенцій: гоголь (*Bucephala clangula*), деркач (*Crex crex*), журавель сірий (*Grus grus*), луні польовий (*Circus cyaneus*) і лучний (*Circus pygargus*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*), сова болотяна (*Asio flammeus*), горностаї (*Mustela erminea*), видра річкова (*Lutra lutra*), два з них: деркач (*Crex crex*) і видра річкова (*Lutra lutra*) включені до Європейського Червоного списку [2-4].

У межах гідрологічного заказника «Черногузівський» охороняється заплава р. Черногузка та лучно-болотяний масив із природними джерелами. У прибережній смузі ростуть очерет звичайний (*Phragmites australis*) і рогіз широколистий (*Typha latifolia*). У лучному різнотрав'ї зростають тонконіг болотяний (*Poa palustris*), коронарія зозуляча (*Lychnis flos-cuculi*), вовче тіло болотяне (*Comarum palustre*), білозір болотяний (*Parnassia palustris*), м'ята болотяна (*Mentha aquatica*), жовтець повзучий (*Ranunculus repens*) та їдкий

(*Ranunculus acris*), любисток лікарський (*Levisticum officinale*), незабудка болотяна (*Myosotis scorpioides*), лепеха звичайна (*Acorus calamus*), бобівник трилистяний (*Menyanthes trifoliata*), осока чорна (*Carex nigra*). Трапляється тут і вид, занесений до Червоної книги України – осока затінкова (*Carex umbrosa*). Територія заказника – місце мешкання й розмноження багатьох видів риб, земноводних, плазунів, птахів, ссавців, у т. ч. рідкісних, занесених у переліки Червоної книги України, Європейського червоного списку, Червоного списку МСОП [3-5].

У заповідному урочищі «Садівська дача» охороняються дубові, дубово-грабові, сосново-дубові насадження на північних схилах Волинської височини, у яких поодинокі ростуть дерева бархату амурського (*Phellodendron amurense*), в'яз гладкого (карагача) (*Ulmus laevis*), де серед різнотрав'я з конвалії травневої (*Convallaria majalis*), первоцвіту весняного (*Primula veris*), печіночниця звичайної (*Hepatica nobilis*), плюща звичайного (*Hedera helix*) трапляються рідкісні види рослин, занесені до Червоної книги України – вовчі ягоди пахучі (*Daphne cneorum*), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*). У лісових масивах мешкають сова сіра (*Strix aluco*), чапля сіра (*Ardea cinerea*), борсук лісовий (*Meles meles*), що охороняються Бернською конвенцією, Червоним списком МСОП, та видра річкова (*Lutra lutra*) – рідкісний вид, що міститься в переліках Червоної книги України, Європейського червоного списку [3-5].

Як бачимо, досліджуваний регіон багатий на природні рекреаційні ресурси, що можуть стати платформою для розвитку, в першу чергу, орнітологічного туризму та інших видів екологічного туризму. На базі ресурсів ПЗФ можна проводити еколого-освітні акції, фестивалі, виставки, навчальні лекції, бесіди, диспути та круглі столи на природоохоронну тематику, організовувати еколого-освітні стежки. Наявні гідрологічні заказники варто з'єднати ниткою водного туристичного маршруту, розширивши при цьому асортимент туристичного продукту.

Разом з тим, у басейні р. Черногузка відсутня необхідна туристична інфраструктура, на кшталт, туристичних трас, майданчиків та вишок для спостереження за птахами, місць для облаштування стоянок тощо.

Висновки. Для покращення стану функціонування наявних природоохоронних об'єктів у басейні р. Черногузка та підвищення рекреаційної привабливості території необхідно: 1) чітко встановити межі територій та об'єктів ПЗФ; 2) забезпечити участь посадовців місцевої влади, природоохоронної громадськості, населення, волонтерів, представників туристичного бізнесу в ефективному управлінні об'єктами ПЗФ; 3) впровадити новітні методи інформування населення про цінність територій ПЗФ; 4) організувати наукову, еколого-освітню, рекреаційну та туристичну діяльність на території вказаних об'єктів ПЗФ; 5) створити мережу туристичних маршрутів із залученням об'єктів ПЗФ басейну; 6) облаштувати територію об'єктами туристичної інфраструктури для потреб екологічного туризму.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-12>
2. Єрко І.В. Характеристика гідрологічних природоохоронних об'єктів Луцького району Волинської області / І.В. Єрко, З.К. Карпюк, Л.Т. Чижевська, Р.Є. Качаровський, Н.В. Чир // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав, 2020. – Вип. 55. – С. 29-31.
3. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог / З. К. Карпюк, В. О. Фесюк, О. В. Антипюк. – К. : ТОВ «ОК-ПОЛІГРАФ», 2018. – 136 с.
4. Природно-заповідний фонд Волинської області (Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів) / упоряд. М. Химин та ін. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.
5. Черчик Л. М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку : монографія. Частина 1 / Л. М. Черчик, О. В. Міценко, І. В. Єрко. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 128 с.
6. Чир Н.В. Потенційні рекреаційні можливості природно-заповідних об'єктів басейну р. Луга / Н.В. Чир, З.К. Карпюк, Л.Т. Чижевська, Р.Є. Качаровський, О.В. Антипюк // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : Матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 31 жовтня 2019 р. : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вип. 52. - С. 34-37.
7. Чир Н.В. Рекреаційний потенціал природоохоронних територій басейну річки Вишівка / Н.В. Чир, Р.Є. Качаровський, І.В. Єрко, Л.Т. Чижевська // Природно-заповідний фонд Волинської області: освітній аспект: матеріали обласна наук.-практ. конф. (10 жовтня 2019 року, м. Луцьк) / упоряд.: Н.В. Григор'єва, Л.М. Мацюк. – Луцьк : Волинський ІППО, 2019. – С. 265-268.
8. Чир Н.В. Роль об'єктів природно-заповідного фонду прикордонних ОТГ Волинської області у розвитку екологічного туризму / Н.В. Чир, Л.Т. Чижевська, Р.Є. Качаровський // Регіон – 2019: стратегія оптимального розвитку: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 жовтня 2019 р., м. Харків). – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. – С. 271-275.

Комунальний заклад «Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді» Запорізької обласної ради

Екологічне краєзнавство – новий напрямок краєзнавства в системі позашкільної освіти та історичний ракурс розвитку в Запорізькій області

Стаття присвячена аналізу процесів становлення і розвитку екологічного краєзнавства, як нового напрямку краєзнавства в системі позашкільної освіти Запорізької області за останні 30 років, дається інформація про осіб й організації, які проводили відповідну роботу.

***Ключові слова:** екологічне краєзнавство, гурткова робота, центр туризму учнівської молоді*

Шелегеда В. Экологическое краеведение – новое направление краеведения в системе внешкольного образования и исторический ракурс развития в Запорожской области. *Статья посвящена анализу процессов становления и развития экологического краеведения, как нового направления краеведения в системе внешкольного образования Запорожской области за последние 30 лет, дается информация о лицах и организациях, которые проводили соответствующую работу.*

***Ключевые слова:** экологическое краеведение, кружковая работа, центр туризма учащейся молодежи*

Shelegeda V. An ecological study of a particular region is new direction of study of a particular region in the system of out-of-school education and the historical foreshortening of development in the Zaporozhia area. *The analysis of forming and development of ecological study of a particular region is in-process presented, as new direction of study of a particular region in the system of out-of-school formation of the Zaporozhia area for the last 30 years, information is given about persons and organizations which conducted the proper work.*

***Keywords:** ecological study of local lore, circle work, tourism center for students*

Вступ. Екологічний туризм і краєзнавство – поняття відносно нове, яке з'явилося наприкінці ХХ століття. Але з кожним роком кількість прихильників цього виду відпочинку і пізнання світу збільшується, що пов'язано з погіршенням екологічної ситуації в багатьох традиційно рекреаційних зонах і районах світу.

Вперше термін “екотуризм” був запропонований мексиканським економістом Гектором Цебаллос-Ласкурейном у 1980 році і передбачав “Подорож у порівняно не порушені природні регіони з метою вивчення, милування і насолоди ландшафтами з їхніми дикими рослинами і тваринами, а також усіма існуючими культурними проявами”. Подальші трактування

терміну «екотуризм» вивчалися багатьма дослідниками (Міллер Г., Дмитрук О.Ю., Бейдик О.О., Біржаков М.Б., Гетьман В.І. тощо) і були пов'язані, перш за все, з концептуальними підходами до його організації (економічними, природоохоронними, освітніми, соціальними тощо). [12, с. 2-6].

На сьогоднішній час виділяють 4 види (напрямки) екотуризму.

1. Науковий екотуризм, під час якого туристи беруть участь у досліджуванні природи, проводять польові спостереження. До цього виду туризму відносяться науково-дослідні експедиції, польові практики школярів і студентів тощо. Наприклад, широко відомі екотури, пов'язані зі спостереженням за перелітними птахами та підрахунками їх чисельності, з виявленням і вивченням стану популяцій рідкісних видів рослин і тварин тощо.

2. Тури історії природи – подорожі, пов'язані з пізнанням навколишнього середовища і місцевої культури. Як правило, ці тури являють собою сукупність навчальних, науково-популярних і тематичних екскурсій, які проводяться на екологічних стежках. Найчастіше вони організуються по територіях заповідників і національних парків. До цього виду екотуризму відносяться також подорожі школярів, під час яких викладачем або гідом проводяться екскурсії і бесіди про природу.

3. Пригодницький екотуризм. Він об'єднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування і відпочинку на природі з використанням водного, пішохідного, гірського тощо видів туризму і спрямований на отримання нових вражень, емоцій, покращення фізичної форми туриста і досягнення спортивних результатів.

4. Подорожі у природно-заповідні території, які мають високу естетичну, пізнавальну, наукову тощо цінність [12, с. 2-6].

Як бачимо, реалізація головних напрямків екотуризму тісно пов'язана з пізнанням, спостереженням, дослідженням, вивченням, збереженням природного середовища, тобто з екологічним краєзнавством. Але всі ці поняття, принципи і види екологічного туризму/краєзнавства були сформульовані, досліджені і визначені у 21 столітті.

Виклад основного матеріалу. Наша стаття присвячена зародженню нового напрямку краєзнавства і туризму - «екологічного» в системі позашкільної освіти Запорізької області, яке відбулося на початку 80-х років 20 століття і тісно пов'язане з історією Запорізького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

15 квітня 1983 року на Запорізькій обласній станції юних туристів (стара назва Центру туризму) відкриваються два перші в області (і в Україні) еколого-краєзнавчі гуртки під керівництвом випускника біофаку Дніпропетровського держуніверситету Анатолія Льовіна. В той час екологія, як нова біологічна наука «Про взаємодію живих організмів та їх угруповань між собою і з навколишнім середовищем», тільки розпочала свій розвиток на теренах СРСР, а популярність серед населення здобула у зв'язку з громадським рухом за охорону природи [9, с. 14].

Відомості про авторів:

1. **Базилевич Наталія Олександрівна** – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
2. **Баранов Віталій В'ячеславович** – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
3. **Барвінок Олександр Костянтинівич** – бакалавр 4 курсу спеціальності «Географія» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
4. **Беляєв Юрій Борисович** – професор, доктор технічних наук, професор кафедри інтегрованих автоматизованих систем управління Національного авіаційного університету харчових технологій
5. **Близнюк Анатолій Іванович** – директор Переяславської станції юних туристів (Київська обл.)
6. **Божук Тетяна Іванівна** – доцент, доктор географічних наук, завідувач кафедри географії України і туризму Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка
7. **Бондар Юлія Анатоліївна** – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
8. **Браславська Оксана Володимирівна** – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
9. **Валюлік Маріанна Станіславівна** – вчитель ГУО «Середня школа № 23, м. Гродно», Республіка Білорусь
10. **Васильюк Ірина Сергіївна** – практичний психолог загальноосвітнього навчального закладу Міжнародна школа I-III ступенів «Меридіан» (м. Київ)
11. **Гаврилюк Марина Миколаївна** – завідувач методичного відділу комунального закладу «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»
12. **Гальків Любов Іванівна** – професор, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту організації Національного університету "Львівська політехніка"
13. **Ганич Наталія Михайлівна** – асистент кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка
14. **Гаталяк Оксана Миколаївна** – асистент кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка
15. **Гевко Ігор Васильович** – професор, доктор педагогічних наук, проректор з навчально-методичної роботи Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, професор кафедри комп'ютерних технологій

16. **Гелевера Ольга Федорівна** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та геоecології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
17. **Горбунов Олександр Володимирович** – кандидат економічних наук, Народний депутат України VIII скликання, президент Кропивницької міської федерації спортивного туризму
18. **Грицюта Валентина Миколаївна** – методист вищої категорії Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
19. **Гуда Андрій Олегович** – студент 4 курсу напрямку підготовки «Туризм» Криворізького державного педагогічного університету
20. **Євтушенко Олена Іванівна** – завідувач методичного кабінету відділу освіти виконавчого комітету Білопільської міської ради Сумської області
21. **Єрко Ірина Володимирівна** – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
22. **Залевський Анатолій Васильович** – доцент, кандидат технічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Львівної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
23. **Зігунов Василь Миколайович** – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного сервісу Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка
24. **Зігунова Інна Сергіївна** – доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри туризму і готельно-ресторанного сервісу Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка
25. **Імангулова Тетяна Василівна** – кандидат педагогічних наук, асоційований професор, декан факультету «Туризм» Казахської академії спорту і туризму, Республіка Казахстан, м. Алмати
26. **Карпюк Зоя Костянтинівна** – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
27. **Качаровський Роман Євгенович** – магістр географії, інженер навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
28. **Козинська Ірина Петрівна** – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
29. **Коломісць Катерина Василівна** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І.Мечникова
30. **Колотуха Ігор Олександрович** – методист комунального закладу «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді», аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

31. **Колотуха Олександр Васильович** – доцент, доктор географічних наук, професор кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
32. **Кондратенко Олександр Миколайович** – методист вищої категорії Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
33. **Константинов Юрій Сергійович** – доктор педагогічних наук, віце-президент Міжнародної академії дитячо-юнацького туризму і краєзнавства ім. О.О. Остапця-Свєшнікова, радник директора Федерального центру дитячо-юнацького туризму і краєзнавства (Москва)
34. **Копилець Євгеній Вікторович** – кандидат педагогічних наук, керівник гуртків Полтавського обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді
35. **Легінкова Ніна Іллівна** – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
36. **Лісота Андрій Андрійович** – директор комунального закладу «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»
37. **Лукацький Євгеній Дмитрович** – провідний інженер кафедри телекомунікаційних технологій Державного університету телекомунікацій (м. Київ)
38. **Любіцева Ольга Олександрівна** – професор, доктор географічних наук, академік НАН ВО України, завідувачка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка
39. **Мазур Євген** – магістрант кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
40. **Матишук Олександр Анатолійович** – кандидат геологічних наук, старший викладач факультету географії, туризму та історії Криворізького державного педагогічного університету
41. **Миргородська Олена Леонідівна** – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
42. **Михалевська Раїса Павлівна** – методист комунального закладу «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»
43. **Наровлянська Марина Данилівна** – керівник гуртка Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, тренер-викладач Комплексної дитячо-юнацької спортивної школи інвалідів «Прометей», м.Київ
44. **Наровлянський Олександр Данилович** – кандидат педагогічних наук, Заслужений вчитель України, заступник директора Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, м. Київ
45. **Парчевський Ігор Анатолійович** – голова пішоїдної підкомісії Центральної маршрутно-кваліфікаційної комісії Федерації спортивного

- туризму України, президент Рівненської обласної федерації спортивного туризму (м. Рівне)
46. **Пацюк Вікторія Сергіївна** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії, краєзнавства та туризму Криворізького державного педагогічного університету
 47. **Плачинда Тетяна Степанівна** – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
 48. **Пропадуший Андрій Миколайович** – методист комунального закладу «Кіровоградський обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»
 49. **Редін Володимир Іванович** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
 50. **Редіна Валентина Андріївна** – доцент, кандидат педагогічних наук, директор Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
 51. **Редіна Ольга Володимирівна** – методист вищої категорії Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
 52. **Рожі Інна Георгіївна** – кандидат педагогічних наук, викладач Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
 53. **Романів Павло Володимирович** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму Львівського національного університету імені І. Франка
 54. **Сич Віталій Андрійович** – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
 55. **Сікірда Юлія Володимирівна** – доцент, кандидат технічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
 56. **Скриль Ірина Анатоліївна** – кандидат географічних наук, завідувач відділу краєзнавства Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
 57. **Смирнов Ігор Георгійович** – професор, доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік АН ВО України
 58. **Соколов Володимир Анатолійович** – доцент, кандидат технічних наук, почесний президент Федерації спортивного туризму України, заслужений працівник ФКіС України, м. Київ
 59. **Соколовський Віктор Анатолійович** – старший викладач кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)

60. **Сторожук Олена Анатоліївна** – заступник директора з навчально-методичної роботи Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
61. **Тонконог Олександр Станіславович** – старший викладач кафедри спортивних дисциплін, ігор і туризму ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
62. **Топольний Федір Пилипович** – професор, доктор біологічних наук, професор кафедри загального землеробства Центральноукраїнського національного технічного університету
63. **Транченко Людмила Володимирівна** – професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Уманського національного університету садівництва
64. **Чейнеш Іванна Василівна** – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
65. **Чижевська Лариса Тарасівна** – кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
66. **Чир Надія Вікторівна** – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
67. **Чорногор Наталія Олексіївна** – старший викладач кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
68. **Шелегеда Віталій Іванович** – заступник директора з навчально-методичної роботи Комунального закладу «Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді» Запорізької обласної ради
69. **Шестопалова Ірина Юрївна** – методист вищої категорії Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради
70. **Шмельова Тетяна Федорівна** – доцент, доктор технічних наук, професор кафедри аеронавігаційних систем Інституту аеронавігації Національного авіаційного університету
71. **Щоголєва Інна Валентинівна** – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму Льотної академії Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
72. **Щука Галина Петрівна** – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри туризму, готельної і ресторанної справи Закарпатського угорського інституту імені Ф. Ракоці II (м. Берегове Закарпатської обл.)
73. **Юшкавічене Дайва** – турист-медик Молодіжного туристичного клубу "VILNIAUS ŽYGŪNAS", Спілка мандрівників Литви (м. Вільнюс)
74. **Юшкавічус Маріус** – методист-експерт зі спортивного туризму Центру неформальної освіти учнів в Литві, Спілка мандрівників Литви (м. Вільнюс)
75. **Яворська Вікторія Володимирівна** – професор, доктор географічних наук, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України

Збірник наукових праць

Зважаючи на свободу наукової творчості, редколегія бере до друку статті тих авторів, думки яких не в усьому поділяє.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань, достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Передрук та відтворення опублікованих статей будь-яким способом дозволяється лише при посиланні на матеріали конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України».

Адреса оргкомітету: 25005, Україна, м. Кропивницький,
вул. Добровольського, 1, Льотна академія Національного авіаційного
університету, факультет менеджменту

E-mail: okolotuh@ukr.net

Відповідальний за випуск: *О.В. Колотуха*